Електронне наукове фахове видання **"Ефективна економіка"** включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)
www. economy.nayka.com. ua | № 3, 2018

УДК (336.6+65.012.8): 663.2 (477)

О. М. Воронкова,
доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та економічної безпеки Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ
О. О. Качур,
аспірант Донбаської державної машинобудівної академії, м. Краматорськ

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ

O. M. Voronkova,
Doctor of Economics, professor, professor of the Department of Accounting, Taxation and Economic Security of the Donbas State Engineering Academy, Kramatorsk
O. O. Kachur,
Postgraduate Student of the Donbas State Engineering Academy, Kramatorsk

CONCEPTUALIZATION OF APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL SECURITY OF ENTREPRENEURS OF THE WINE INDUSTRY

Статтю присвячено визначенню концептуальних положень забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виноробної галузі. Побудова системи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виноробної галузі ґрунтується на положеннях теорій економічного росту, сталого розвитку, управління фінансовим ризиком, соціальних теоріях. Встановлені принципи стійкого розвитку вимагають додержання комплексності або системності, пріоритету заходів попередження (превентивність), безперервності, законності, плановості, економності, координації, компетентності, поєднання гласності та конфіденційності, надійності, адаптивності, інтегрованості, цілеспрямованості, динамічності, варіативності підходів, оптимальності процесу забезпечення фінансової безпеки. Методологію забезпечення фінансової безпеки пропоновано базувати на наступних наукових підходах: системний, комплексний, функціональний, динамічний, процесний, нормативний, кількісний, адміністративний, поведінковий, ситуаційний, підприємницький, стратегічний, творчій. Окреслено засади методичного підходу до комплексної оцінки фінансової безпеки суб'єкта підприємництва виноробної галузі, який дозволяє визначити відхилення індикаторів фінансової безпеки з погляду на загальногалузеві причини або на специфічні проблеми у фінансовій діяльності окремого суб'єкта підприємництва, що дозволятиме виявляти «вузькі місця» в управлінні фінансовою безпекою за показниками та їх групами та в розрізі періодів. Наведена сукупність теоретико-методологічних та методичних засад сприятимуть підвищенню якості управління фінансовою безпекою підприємством, визначення важелів, методів та інструментів для оптимізації використання фінансових ресурсів з метою нівелювання впливу ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.

The article is devoted to the definition of the conceptual provisions of ensuring the financial safety of entrepreneurs in the wine industry. The construction of a financial security system for

businesses in the winemaking industry is based on the provisions of the theories of economic growth, sustainable development, financial risk management, and social theories. The established principles of sustainable development require the observance of the complexity of either systemicity, priority of prevention (prevention), continuity, legality, planning, economy, coordination, competence, combination of publicity and confidentiality, reliability, adaptability, integrity, purposefulness, dynamism, variation of approaches, optimality of the provision of security financial security. The methodology of providing financial security is proposed based on the following scientific approaches: systemic, complex, functional, dynamic, process, normative, quantitative, administrative, behavioral, situational, entrepreneurial, strategic, creative. The principles of the methodical approach to the comprehensive assessment of the financial security of the entrepreneur of the wine industry, which allows to determine the deviation of financial safety indicators from the point of view of general-sector reasons or specific problems in the financial activity of a separate business entity that will allow to identify bottlenecks in management, is outlined. financial security by indicators and their groups and in terms of periods. The given set of theoretical-methodological and methodical foundations will contribute to improving the quality of financial security management of the enterprise, identifying leverage, methods and tools for optimizing the use of financial resources in order to minimize the impact of the risks of the internal and external environment.

Ключові слова: *фінансова безпека, суб'єкт підприємництва, виноробна галузь, концепція, теорія, методологія, фінансова стабільність.*

Key words: *financial security, subject of entrepreneurship, wine industry, concept, theory, methodology, financial stability.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Поняття фінансової безпеки в часто розглядається в науковій літературі в макроекономічному або мікроекономічному контексті. На макрорівні фінансова безпека розглядається як необхідна умова належного функціонування економічної системи країни, що прагне до досягнення економічного росту. На мікрорівні фінансова безпека полягає у здатності забезпечити кожного суб'єкта підприємництва достатніми грошовими коштами для здійснення їх діяльності та розширеного розвитку, дотримання фінансової стійкості та захисті фінансових інтересів власників підприємств та організацій. Проте, концептуальні положення галузевої фінансової безпеки у вітчизняній літературі висвітлені фрагментарно. Особливу увагу слід приділити виноробній галузі та її аспектам фінансової сталості, адже останніми роками спостерігається зниження рентабельності діяльності суб'єктів підприємництва галузі: вона складає лише 4,4% у порівнянні із 8,4% у 2011-2012 рр. Крім того, можна констатувати падіння обсягів реалізації у виноробстві України, що обумовлює зростання загроз фінансовій безпеці підприємств галузі та потребу у дослідженнях теоретиків та практиків фінансового управління щодо напрямів забезпечення стійкого зростання суб'єктів підприємництва, їх фінансової стабільності, управління фінансовими ризиками через призму забезпечення фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній літературі дослідженню концептуальних положень (теорій, принципів, підходів) фінансової безпеки присвячено праці А. Мариної [1], С. Лелюка [2], Д. Коваленка [3], Г. Сілакової, С. Геника [4]. Фінансова безпека суб'єктів підприємництва АПК, до якого належить виноробна галузь, досліджується у працях вітчизняних вчених: Н. Прокопенко, О. Лемішко [5], В. Синчака, А. Крушинської [6], О. Хоменко [7], О. Пристемського [8], Ф. Соханича [9], В. Базилевича [10]. Разом з тим, слід зазначити, що теоретичні та методологічні засади забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виноробної галузі залишаються недостатньо вивченими.

Метою статті є визначення концептуальних положень забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виноробної галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні положення забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва виноробної галузі мають бути сформовані на основі встановлення теоретичного підґрунтя, принципів та наукових підходів, методичного та організаційно-інформаційного забезпечення фінансової діяльності суб'єктів підприємництва виноробної галузі, які у сукупності формують цілісний погляд на процеси стабільного фінансового розвитку.

Система забезпечення фінансової безпеки відіграє свою роль перманентно та ефективно, навіть якщо виникають несподівані та несприятливі збурення у значних масштабах. Отже, система фінансової безпеки має дозволяти підприємству здійснювати кроки, що ведуть до безперервного зростання та

фінансового успіху, обмежуючи вплив шоків та збурень. Тобто вона повинна враховувати фактори динамічного внутрішнього та зовнішнього середовища. З цього погляду в основу концептуальних засад забезпечення фінансової безпеки мають бути покладені положення теорій економічного розвитку та теорій адаптивності соціально-економічних систем.

В межах теорій економічного розвитку можливо виокремити наступні фактори фінансової безпеки:

капіталовкладення (класична модель);

інвестиції, вдосконалення технологій та впровадження інновацій (неокласичні теорії та теорія ендогенного зростання);

людський капітал (соціальні теорії та теорія ендогенного зростання).

Окрім того, підприємство, яке прагне до сталого економічного росту, має задовольняти потреби як внутрішніх, так і зовнішніх зацікавлених сторін. Означене обумовлює привертання уваги до біхевіористських теорій. Враховуючи поведінкову теорію зацікавлених сторін, в умовах економічної кризи, коли зовнішнє та внутрішнє середовище стає більш бурхливим, наслідки кризи переносяться з фінансової сфери на операційну, зокрема, на сферу фінансового ризику.

Відповідно, концепція фінансової безпеки враховуватиме теорії управління фінансовими ризиками. З огляду на це, доречним стає базування на положеннях сучасної портфельної теорії, яка намагається максимально збільшити очікувану віддачу портфелю на певну величину портфельного ризику або еквівалентно мінімізувати ризик для заданого рівня очікуваної доходності шляхом ретельного вибору пропорцій різних активів, що досягається диверсифікацією інвестицій. В рамках фінансування модель CAPM (Capital Asset Pricing Model) визначає теоретично доцільну норму прибутку активу, якщо цей актив слід додати до вже добре диверсифікованого портфеля. Модель враховує чутливість активів до недиверсифікованого ризику (також відомого як системний ризик або ринковий ризик), часто представлений величиною бета (β), а також очікуваною віддачею та очікуваним поверненням теоретичного безризикового активу. Теорія структури капіталу- це концепція про те, що компанія вибирає, скільки потребує фінансування заборгованості і скільки коштує власний капітал, шляхом збалансування витрат та вигод. Важливою метою цієї теорії є пояснення того, що корпорації зазвичай фінансуються частково заборгованістю, а частково - власним капіталом та існує перевага фінансування заборгованості, податкових пільг заборгованості у разі, коли економічна рентабельність перевищує ставку за кредитом.

Положення означений теорій дають зрозуміти, чи дана організація досягатиме своїх цілей в умовах невизначеності. Підприємство управляє ризиком шляхом ідентифікації, аналізу та оцінки з метою зменшення ризику шляхом впровадження спеціальних процедур, призначених для задоволення критеріїв ризику. Бажано, щоб процес управління ризиками був:

невід'ємною складовою управлінської діяльності;

впроваджений в культуру та практику управління підприємством;

адаптованим до бізнес-процесів організації.

До основних переваг впровадження ефективного процесу управління ризиками належать:

підвищення ефективності завдяки фокусуванню на питаннях, які є важливими для досягнення стратегічних цілей організації;

краще використання наявних ресурсів;

обмеженість подій, які можуть перешкоджати досягненню поставлених цілей;

краще виявлення можливостей і загроз, а також всебічне збирання інформації, що підтримує більш дієве прийняття управлінських рішень;

підвищення стабільності діяльності та покращення відносин із зацікавленими сторонами.

Окремим теоретичним напрямом, що вміщується у концепції забезпечення фінансової безпеки, є соціальні теорії, спрямовані на досягнення соціальних цілей. Вони визначають, що бізнес і суспільство нероздільні, а ділові та соціальні цілі можуть перекриватися. Фінансовий успіх вимагає забезпечення не тільки фінансового, а й людського капіталу для зростання з одного боку і більш ефективного використання наявних людських ресурсів. Все більше корпорацій розуміють, що бізнес-стратегія повинна включати рішення, що підтримують формування постійних конкурентних переваг на основі загальноприйнятої економічної та соціальної цінності. Працівники стають ключовою групою зацікавлених сторін для програм сталого розвитку та забезпечення фінансової безпеки. Так, в межах концепцій сталого розвитку крім економічних стратегічних та оперативних міркувань, охоплюються соціальні та екологічні питання.

Таким чином, цілісний теоретичний погляд на концепцію забезпечення фінансової безпеки включатиме теорії економічного росту, сталого розвитку, управління фінансовим ризиком, соціальні теорії.

Звертаючись до методології удосконалених концептуальних положень, відзначимо, що окрім наведених у літературі принципів (комплексність або системність, пріоритет заходів попередження (превентивність), безперервність, законність, плановість, економність, координація, компетентність, поєднання гласності та конфіденційності, надійність, адаптивність), пропонується доповнити їх основоположними принципами фінансового менеджменту, наведеними у роботі [11], адаптуючи їх для системи забезпечення фінансової безпеки суб’єктів підприємництва:

інтегрованість системи забезпечення фінансової безпеки в загальну систему управління підприємством;

цілеспрямованість - орієнтація системи забезпечення фінансової безпеки на цілі й завдання, які на певний момент актуальні для підприємства (підвищення рентабельності, зростання продуктивності праці, створення позитивного іміджу, запровадження інновацій, зміцнення конкурентних позицій на ринку, залучення матеріальних і фінансових ресурсів і т. д.);

динамічність, тобто системі забезпечення фінансової безпеки повинен бути властивий високий динамізм, що враховує зміну факторів зовнішнього середовища, ресурсного потенціалу, форм організації виробничої і фінансової діяльності, фінансового стану та інших параметрів функціонування підприємства;

варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень стосовно забезпечення фінансової безпеки. Реалізація цього принципу припускає, що підготовка кожного управлінського рішення у сфері формування і використання фінансових ресурсів та організації грошового обігу має брати до уваги альтернативні можливості дій. За наявності альтернативних проектів управлінських рішень їх вибір для впровадження має базуватися на системі критеріїв, що визначають фінансову ідеологію, фінансову стратегію або конкретну фінансову політику підприємства;

оптимальність, що передбачає таку побудову інформаційних потоків, організаційного забезпечення фінансової безпеки, яка б забезпечувала оптимальний процес прийняття рішень (витрати часу на прийняття рішень не повинні дисонувати з їх якістю).

Наукові підходи окреслимо наступним чином: системний, комплексний, функціональний, динамічний, процесний, нормативний, кількісний, адміністративний, поведінковий, ситуаційний, підприємницький, стратегічний, творчій.

Розглянемо методичні засади забезпечення фінансової безпеки. Варто підкреслити, що визначення стабільності фінансового стану суб’єктів підприємництва лише в межах досягнення платоспроможності бачиться доволі вузьким. Значну роль у забезпеченні фінансової безпеки, на наш погляд, має наявний фінансовий потенціал, який дозволяє досягати встановлених стратегічних цілей, незважаючи на обурення, витримати шоки у фінансовій діяльності, швидко повертаючись на шлях економічного росту підприємства. Фінансово стабільний суб’єкт підприємництва повинен мати змогу виконувати свої економічні функції, пов'язані з придбанням і розподілом капіталу, а також належним використанням капіталу у операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності. Таким чином, фінансова безпека може бути оцінена на основі вибраних галузевих фінансових параметрів, таких як ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність та рентабельність. Критерії оцінки для цих параметрів формуються в процесі дослідження відповідних середньогалузевих показників, їх порівняння із показниками окремого суб’єкта підприємництва виноробної галузі. Визначення негативних відхилень у будь-якій зі згаданих вище сфер фінансового аналізу полегшує розробку та вжиття заходів для виправлення або усунення загроз фінансовій безпеці. Таким чином, підтримка фінансової стабільності можлива виключно завдяки впровадженню методичного підходу до комплексної оцінки фінансової безпеки суб’єкта підприємництва виноробної галузі, який дозволяє визначити відхилення індикаторів фінансової безпеки з погляду на загальногалузеві причини або на специфічні проблеми у фінансовій діяльності окремого суб’єкта підприємництва, виявляти «вузькі місця» в управлінні фінансовою безпекою за показниками та їх групами та в розрізі періодів. Організована таким чином система самоконтролю повинна бути здатна попереджати або усувати відхилення від критеріїв фінансової безпеки ефективним способом і в найкоротший час з мінімальною вартістю.

Висновки. Побудова системи забезпечення фінансової безпеки суб’єктів підприємництва виноробної галузі ґрунтується на положеннях теорій економічного росту, сталого розвитку, управління фінансовим ризиком, соціальних теоріях. Встановлені принципи стійкого розвитку вимагають додержання комплексності або системності, пріоритету заходів попередження (превентивність), безперервності, законності, плановості, економності, координації, компетентності, поєднання гласності та конфіденційності, надійності, адаптивності, інтегрованості, цілеспрямованості, динамічності, варіативності підходів, оптимальності процесу забезпечення фінансової безпеки. Методологію забезпечення фінансової безпеки пропоновано базувати на наступних наукових підходах: системний, комплексний, функціональний, динамічний, процесний, нормативний, кількісний, адміністративний, поведінковий, ситуаційний, підприємницький, стратегічний, творчій. Окреслено засади методичного підходу до комплексної оцінки фінансової безпеки суб’єкта підприємництва виноробної галузі, який дозволяє визначити відхилення індикаторів фінансової безпеки з погляду на загальногалузеві причини або на специфічні проблеми у фінансовій діяльності окремого суб’єкта підприємництва, що дозволятиме виявляти «вузькі місця» в управлінні фінансовою безпекою за показниками та їх групами та в розрізі періодів.

Наведена сукупність теоретико-методологічних та методичних засад сприятимуть підвищенню якості управління фінансовою безпекою підприємством, визначення важелів, методів та інструментів для оптимізації використання фінансових ресурсів з метою нівелювання впливу ризиків внутрішнього і зовнішнього середовища.

Література.

1. Марина А. С. Фінансова безпека країни в умовах фінансової інтеграції: концептуальні положення. *Вісник Одеського національного університету. Економіка.* 2013. Т. 18, Вип. 2(1). С. 22-25.

2. Лелюк С. В. Фінансова безпека економічних систем: системно-біхевіористичний підхід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка.* 2015. Вип. 1(1). С. 197-200.

3. Коваленко Д. І., Костюк В. О. Фінансова безпека підприємства як комплекс організаційно-управлінських заходів. *International scientific journal.* 2015. № 2. С. 61-64.

4. Сілакова Г. В., Геник С. Я. Підходи щодо визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства». *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка.* 2016. Т. 21, Вип. 3. С. 179-184.

5. Прокопенко Н. С., Лемішко О. О. Фінансова і податкова безпека підприємств агарного сектора. *Агросвіт*. 2011. № 2. С. 16-19.

6. Синчак В. П., Крушинська А. В. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств як необхідна умова їх конкурентоспроможності. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент.* 2012. Вип. 4. С. 55-60.

7. Хоменко О. А. Фінансова безпека підприємств агропромислового комплексу та організаційне забезпечення її управління. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2016. Вип. 6(3). С. 124-126.

8. Пристемський О. С. Фінансова безпека як базис розвитку сільського господарства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки.* 2014. Вип. 8(7). С. 125-128.

9. Соханич Ф. Ф. Фінансова безпека сільськогосподарських підприємств. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2015. № 8. С. 104-106.

10. Базилевич В. М. Економічна безпека в АПК та її загрози: сутність та форми прояву. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 8(2). С. 73-76.

11. Тельнова Г. В. Визначення загальних засад концепції фінансового менеджменту інтегрованої корпоративної структури. Економічний часопис-XXI. 2013. № 3-4(1). С. 57-60.

References.

1. Marina, A. S. (2013), “Financial security of the country in terms of financial integration: conceptual provisions”, *Visnik Odeskogo natsionalnogo universitetu. Ekonomika,* vol. 18, no. 2(1), pp. 22-25.

2. Lelyuk, S. V. (2015), “Financial safety of economic systems: system-behavioral approach”, *Naukoviy visnik Uzhgorodskogo universitetu. Seriya : ekonomika,* vol. 1(1), pp. 197-200.

3. Kovalenko, D. I. and Kostyuk, V. O. (2015), “Financial security of the company as a complex of organizational and managerial measures”, *International scientific journal,* vol. 2, pp. 61-64.

4. Silakova, G. V. and Genik, S. Ya. (2016), “Approaches to the definition of the concept of "financial security of the enterprise"”. *Visnik Odeskogo natsionalnogo universitetu. Seriya : ekonomika,* vol. 21, no. 3, pp. 179-184.

5. Prokopenko, N. S. and Lemishko, O. O. (2011), “Financial and tax security of agricultural enterprises”, *Agrosvit*, vol. 2, pp. 16-19.

6. Sinchak, V. P. and Krushinska, A. V. (2012), “Financial safety of agricultural enterprises as a necessary condition for their competitiveness”, *Visnik Sumskogo natsionalnogo agrarnogo universitetu. Seriya : ekonomika i menedzhment,* vol. 4, pp. 55-60.

7. Homenko, O. A. (2016), “Financial security of enterprises of agro-industrial complex and organizational provision of its management”, *Naukoviy visnik Uzhgorodskogo natsionalnogo universitetu. Seriya : mizhnarodni ekonomichni vidnosini ta svitove gospodarstvo,* vol. 6(3), pp. 124-126.

8. Pristemskiy, O. S. (2014), “Financial security as a basis for agricultural development”, *Naukoviy visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Ser.: ekonomichni nauki,* vol. 8(7), pp. 125-128.

9. Sohanich, F. F. (2015), “Financial security of agricultural enterprises”, *Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini,* vol. 8, pp. 104-106.

10. Bazilevich, V. M. (2014), “ Economic security in the agroindustrial complex and its threats: the essence and forms of manifestatio”, *Naukoviy visnik Hersonskogo derzhavnogo universitetu. Ser.: ekonomichni nauki,* vol. 8(2), pp. 73-76.

11. Telnova, G. V. (2013), “Definition of the general principles of the concept of financial management of the integrated corporate structure”, *Ekonomichniy chasopis-XXI,* vol. 3-4(1), pp. 57-60.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2018 р.